

HORIZONT 2021/13

Migrációkutató Intézet

Veres Kristóf György: [Laicitás és iszlamizmus. A vallási szeparatizmus kihívásai a francia iskolákban](#)

Veres Kristóf György: Laicitás és iszlamizmus. A vallási szeparatizmus kihívásai a francia iskolákban

1. BEVEZETÉS

2020 szeptemberében *Hogyan hagytuk az iszlamizmust behatolni az iskoláinkba?* címmel került a könyvesboltok polcára Jean-Pierre Obin volt nemzeti közoktatásügyi főfelügyelő kötete Franciaországban. A nagy sajtóvisszhangot kapott kiadvány szerint az iszlám vallású tanulók, valamint szüleik követeléseinek nyomására a világnézeti értéksemlegesség és az állami szekularizmus egyre nagyobb léptékű eróziója tapasztalható az iskolákban. 2020 októberében Samuel Paty középiskolai tanárt egy csecsen származású iszlamista terrorista a nyílt utcán lefejezte, amiért az oktató korábban egy a szólásszabadságról tartott óráján Mohamed prófétáról mutatott karikatúrákat. Ennek a két esetnek köszönhetően az iskolai szekularizmus kérdése a politikai viták középpontjába került Franciaországban.

A Migrációkutató Intézet legújabb elemzése az iskolai szekularizmust és értéksemlegességet vizsgálva arra keresi a választ, hogy valóban kimutatható-e az iszlám szeparatizmus erősödése az iskolák falai között? Mi a társadalom véleménye a kialakult helyzetről? Az iskolai oktatók rendelkeznek-e a megfelelő eszközökkel és képzettséggel az iszlamizmus feltartóztatásához? Milyen eszközöket vethet be Emmanuel Macron francia elnök kormánya a szekularizmus megerősítéséhez a közoktatási intézményekben? Lehet-e számítani az állami laicitás törvényi szintű szigorítására a 2022-es francia elnökválasztás előtt?

ABSZTRAKT

A látványos vallási jelképek iskolai tiltásáról szóló 2004. évi törvény után 2020 őszén került az iskolai laicitás helyzete a politikai viták homlokterébe Franciaországban. Úgy tűnik, hogy összefüggés mutatható ki az iszlám szeparatizmus terjedése, valamint a világnézeti értéksemlegesség és az állami szekularizmus eróziója között a közoktatási intézményekben. Emmanuel Macron kormánya eleinte a szeparatizmus elleni törvénytervezet szigorításával reagált, ugyanakkor az iskolai laicitás kérdése 2021 elejére a kormányzati politikában önálló témává nőtte ki magát. Nem tűnik valószínűnek, hogy a laicitás a 2022-es elnökválasztásig lekerüljön a politikai viták napirendjéről. A kérdésben meghirdetett országos konzultáció eredményeinek publikálását a laicitást szigorító jogszabálytervezetek követhetik 2021 őszén.

2. A LAICITÁS FOGALMA, ALKALMAZÁSA A FRANCIA KÖZOKTATÁSBAN

Franciaországban egyház és állam végleges szétválasztása 1905-ben következett be; az ebben az évben a kérdésben elfogadott törvény szerint „a Köztársaság nem ismer el, nem fizet és nem támogat semmilyen vallást.”¹ Manapság a laicitás² egy az alkotmányban is rögzített elv, amely a lelkiismereti szabadságot hivatott garantálni. A laicitásból ered az állampolgároknak a szabad véleménynyilvánításhoz, a vallás akadálytalan megválasztásához, illetve az áttéréshez, valamint a felekezetenkívüliséghez való joga. A laicitás a közterületen való szabad vallásgyakorlást is biztosítja egészen addig, amíg az nem zavarja meg a közrendet. A fogalomba ugyancsak beleértendő az állam, az önkormányzatok, a közfeladatot ellátó szervek, valamint a közszolgáltatások – de nem a használók – teljes semlegessége.³ A laicitás három pillére:

1. A lelkiismereti szabadság és a szabad vallásgyakorláshoz való jog a közrend megzavarása nélkül;
2. az állam és a vallási szervezetek szétválasztása;
3. a törvény előtti egyenlőség az egyén vallási vagy bármilyen más meggyőződéseitől függetlenül.⁴

Mivel a közoktatás az állam által nyújtott közszolgáltatásnak számít, a laicitásból eredő világnézeti semlegességet a közoktatási intézményekben is alkalmazni kell. Az oktatóknak szigorúan tilos bármilyen olyan jelkép viselése, amelyből vallási meggyőződésükre lehet következtetni, egy kigombolt nyakú ing alatt látható apró kereszt is súlyos büntetést vonhat maga után. A diákok lelkiismereti szabadságára hivatkozva az 1905. évi törvény után sokáig nem korlátozták a tanulók számára a vallási jelképek viselését, ugyanakkor a 20. század utolsó két évtizedében a folyamatosan növekvő számú muszlim tanuló egyre súlyosabb konfliktusokat okozott.⁵ A lányok által az iskolában hordott muszlim fejkendő sokak szerint ugyanis sérti a laicitás elvét,

¹ Loi du 9 décembre 1905. Titre I. Article 2.

² A francia laïcité szót nehéz magyarra lefordítani, ugyanis sem a szekularizmus, sem a (vallási) semlegesség nem adja vissza az eredeti kifejezés specifikus jelentésrétegeit. Így jelen kontextusban érdemesebb magyarul is a „laicitás” szót használni.

³ OdL é.n.

⁴ OdL é.n.

⁵ A tömeges bevándorlás első hulláma az 1960-as évek gazdasági fellendülésekor kezdődött. Jelenleg a Franciaországban élő muszlimok pontos számáról hivatalos adat nincs. A becslések közötti különbségeket a mérések eltérő módszertanainak köszönhető, jellemzően a muszlim országokból érkező bevándorlókat számolják. Franciaországban ma minimális becslések szerint 5, maximális becslések szerint 10 millió muszlim él. Hozzávetőleg 40%-uk Algériából, 30%-uk Marokkóból, 10%-uk Tunéziából, további 10-10%-uk pedig a szub-szaharai Afrikából és Törökországból származik. A muszlimok fele 24 évnél fiatalabb. A muszlim bevándorlásról részletesebben ld.: SAYFO–VERES 2021.

hiszen látványossága miatt alkalmas a közoktatási intézményekben egyébként tiltott hitterjesztésre.⁶

Közel két évtizednyi heves politikai viták után a francia Nemzetgyűlés 2004-ben tiltotta meg a feltűnő vallási szimbólumok viselését a közoktatási intézményekben tanuló diákok számára. A törvény 494 igen szavazatot kapott, mindössze 36 képviselő szavazott ellene. A végrehajtással kapcsolatban kiadott miniszteri körlevél kifejezetten a tiltott szimbólumok között említi a muszlim fejkendőt, a kipát, valamint a nagyméretű keresztet. Fontos hangsúlyozni, hogy a 2004-ben elfogadott törvény nem általánosságban a vallási szimbólumok viselését tiltja, hanem csak azokat, amelyek mások számára feltűnő módon hirdetik az adott diák vallási meggyőződését; következésképpen a diszkrét jelképek viselése továbbra is engedélyezett.⁷

3. TERJEDŐ ISZLAMIZMUS AZ ISKOLÁKBAN?

A látványos vallási jelképek iskolai tiltásáról szóló 2004. évi törvény után 2020 nyarán-őszén került újra a laicitás problémaköre a politikai viták középpontjába. 2020. július 26-án Marlène Schiappa állampolgárságért felelős miniszter bejelentette, hogy a francia kormány egy szeparatizmus elleni törvénytervezetet fog a parlament elé terjeszteni. A javaslat egyik fontos célja, hogy az állam laicitásával összefüggésben szigorúbban garantálja a közszolgáltatások (vallási) semlegességét.⁸ Egy bő hónappal a kormány bejelentése után került a könyvesboltokba a *Hogyan hagytuk az iszlamizmust behatolni az iskolánkba?* című kötet.⁹ A kiadvány nagy sajtóvisszhangot kapott, ugyanis azt az 1990 és 2008 között nemzeti közoktatásügyi főfelügyelőként tevékenykedő Jean-Pierre Obin írta.

Obin könyve lesújtó képet fest a laicitás állapotáról a közoktatási intézményekben. Szerinte az iszlám vallású tanulók, valamint szüleik követeléseinek nyomására a világnézeti értéksemlegeség és az állami szekularizmus egyre nagyobb léptékű eróziója tapasztalható az iskolákban. Elmondása szerint például a muszlim szülők olykor már nemcsak a sertéshúsmentes étrendet követelik, hanem általánosságban a „sertés” szó ellen hirdetnek hadjáratot. Erre a legabszurdabb példa talán az volt, amikor szülők egy csoportja *A három kismalac* óvodai felolvasásának tiltását követelte. Obin szerint az iskolai személyzet sincs mindig a helyzet magaslatán. Előfordult, hogy egy iskolai étkezdéjében a „paradicsom muszlimoknak” feliratú előételből a konyhaszemélyzet nem akart adni egy fiúnak, mert nem nézett ki muszlimnak. A felszolgáló többször megkérdezte a tanulótól, hogy milyen vallású – ami önmagában súlyosan sérti a laicitás elvét –, majd amikor a fiú végül bevallotta, hogy zsidó, és emiatt nem akar enni a disznóhúst

⁶ SZAJBÉLY 2004.

⁷ SZAJBÉLY 2004.

⁸ Erre részletesebben: SAYFO–VERES 2021.

⁹ OBIN 2021.

tartalmazó másik előételből, a szakács közölte vele, hogy nem kaphat a paradicsomból, mert az kifejezetten a muszlimoknak van félretéve.¹⁰

Obin szerint az iskolákban számos támadás éri a különböző vallásúak keveredésének elvét, az iszlámot követő szülők sokszor követelik szeparált mosdók vagy úszómedence felállítását a muszlim és nem muszlim vallásúak számára. Rendszeresen előfordul továbbá, hogy a kötelező úszásórákról a muszlim lányok klórallergiára hivatkozva mentik ki magukat. Az iskolai kirándulások ugyancsak számos konfliktus forrását jelentik, a muszlim tanulók ugyanis sokszor megtagadják a katolicizmushoz köthető épületegyüttesek – például a híres Cluny-i Apátság – látogatását, a szülők pedig keresztény térítéssel vádolják az iskolát, hogyha ilyen célpontokhoz is ellátogatnak a diákok. A tanárok pedig olykor, hogy elkerüljék a konfliktusokat, inkább kihagyják ezeket a sokszor nemzetközileg is jelentős művészettörténeti vagy kulturális értékkel bíró desztinációkat a kirándulások tervezésekor.¹¹

Végezetül rendszeres támadás éri az iskolák tanrendjét. A muszlim szülők sokszor panaszkodnak, hogy Voltaire vagy Rousseau oktatását tiltja a vallásuk, de Obin olyan esetről is tud, amikor az amerikai irodalmat vagy történelmet érte kifogás azzal az indokkal, hogy az USA a muszlimok legnagyobb ellensége. A túlterhelt és a konfliktusokba belefáradt tanárok Obin szerint gyakran inkább az öncenzúrát választják. A volt közoktatásügyi főfelügyelő szerint arra is akad példa, hogy egy középiskolai tanár a társadalmi szintű iszlamofóbiára, valamint az állam rendszerszintű rasszizmusára hivatkozva érezte úgy, hogy engedni kell a muszlim szülők követeléseinek.¹²

A könyv igazi pikantériája, hogy Obin közoktatási főfelügyelőként már 2004-ben felhívta az akkori francia kormány figyelmét egy belső jelentésben a laicitás riasztó eróziójára az iskolákban. A dokumentum elkészülte azonban egybeesett a feltűnő vallási szimbólumok iskolákban való viselésének tilalmával, az akkor frissen hivatalba lépett közoktatási miniszter pedig úgy ítélte meg, hogy a törvény szigorú végrehajtásán kívül nincs egyéb tennivaló a kérdésben. Obin aggasztó jelentését így nem publikálta a minisztérium, hanem csöndben egy irattárba száműzte.¹³

¹⁰ LE POINT 2020a.

¹¹ LE POINT 2020a.

¹² LE POINT 2020a.

¹³ PÉTREAU 2020a. A volt főfelügyelő könyvére Jean-Michel Blanquer oktatási miniszter is reflektált. Szerinte a kiadványban leírtak alapján külső erők akarnak egy Franciaországtól idegen társadalmi rendet kényszeríteni az országra. Ellenük pedig minden eszközzel fel kell lépni. A miniszter ugyanakkor kiemelte, hogy ezek az erők a muszlimok között és a muszlim világban is jelentős kisebbséget alkotnak. LE POINT 2020b.

Obin kiadványát a baloldali sajtóban erős kritikák érték, szerintük a volt főfelügyelő könyve csupán a bulvársajtóba illő, szenzációhajhász anekdotagyűjtemény. Eszerint a kiadványban olvasható történetek csak kiragadott esetek, és emiatt azok semmilyen módon nem általánosíthatók a francia közoktatási rendszer egészére.¹⁴ Ahhoz, hogy az utóbbiról reprezentatív képet kapjunk, érdemes megvizsgálni a franciaországi laicitás állapotát vizsgáló, független tanácsadó testület, az *Observatoire de la laïcité* (OdL) jelentéseit.

Az OdL 2021 januárjában publikált közvéleménykutatása szerint, jóllehet a franciák 73%-a érez személyes kötődést a laicitáshoz, ugyanakkor csak 56%-uk tudja többé-kevésbe pontosan elmondani, hogy mit is takar ez az alkotmányos elv. A megkérdezettek mindössze 41%-a gondolja úgy, hogy a közfeladatot ellátó szervek kielégítően alkalmazzák a mindennapokban a laicitás elvét. Rátérve a közoktatásra: a közvélemény-kutatásban résztvevők 59%-a szerint az iskolában nem foglalkoznak eleget a laicitással, 63%-uk szerint pedig a tanárok nem eléggé képzettek, illetve nincsenek meg a megfelelő eszközeik, hogy kellőképpen oktassák ezt az alkotmányos elvet. A megkérdezettek mindössze 10%-a szerint tanítják pontosan és tényszerűen az iskolákban, hogy mi is az a laicitás.¹⁵

Az OdL által készített jelentésből egyértelmű, hogy a franciák többsége szerint a laicitás iskolai oktatása sok kívánnivalót hagy maga után. Talán ennek az alkotmányos elvnek az elégtelen ismeretére vezethető vissza, hogy a LICRA¹⁶ által 2021 márciusában készített felmérés szerint a francia középiskolai tanulók 52%-a engedélyezné a látványos vallási szimbólumok viselését a középiskolákban. Úgy tűnik tehát, hogy a középiskolások a szigorú laicitást elutasítva egy sokkal megengedőbb, angolszász jellegű szekularizmust látnának szívesen az iskolákban.¹⁷ Az idézett statisztikák alapján úgy tűnik, hogy Obin könyvének a laicitás eróziójára vonatkozó állításai a különböző közvéleménykutatásokban is tetten érhetők.

Kimutatható összefüggés az iskolai szekularizmus és értéksemlegesség gyengülése, illetve az iszlamizmus között? Az IFOP¹⁸ 2020 novemberében publikált felmérése szerint a francia muzulmánok 66%-a ellenzi az iskolai tanároknak azt a jogát, hogy vallási személyekről mutassanak karikatúrákat (például a szólásszabadság oktatása kapcsán). A teljes népesség között ez az arány 25%, a magukat katolikusnak vallók között pedig mindössze 20%. A francia muzulmánok

¹⁴ CEDELLE 2020.

¹⁵ OdL 2021, 3., 6., 22., 28.

¹⁶ Ligue internationale contre le racisme et l'antisémitisme (Nemzetközi Liga a Rasszizmus és az Antiszemitizmus ellen)

¹⁷ COUVELAIRE 2021.

¹⁸ Institut français d'opinion publique (Francia Közvélemény[kutatási] Intézet)

56%-a nem ért egyet a látványos vallási szimbólumok tilalmával a közoktatási intézményekben,¹⁹ a LICRA fentebb idézett felmérése szerint a magukat muszlimnak mondó tanulók között ez az arány 88%.²⁰ A legaggasztóbb talán az, hogy a muszlim vallásúak 38%-a szerint a vallási szabályok elsőbbséget élveznek a Köztársaság törvényeivel szemben, a katolikusok között ez az arány mindössze 15%. A vallási szeparatizmus erősebbnek tűnik a fiatalabbak körében, a 18 és 25 év közötti muszlimok 57%-a tartja fontosabbnak a vallási előírásokat az állami törvényeknél, utóbbi 10 százalékpontos növekedés egy 2016-os felméréshez képest.²¹ Végezetül egy 2018-as felmérés szerint az általános iskolai tanárok 53%-a nyúlt már az öncenzúra eszközéhez korábban, hogy elkerülje a muszlim diákokkal vagy a szüleikkel való konfliktusokat.²² Mindezek alapján úgy tűnik, hogy a volt közoktatási főfelügyelő könyvének állításai többek szenzációhajhász anekdotáknál, és valóban összefüggés látható az iszlamizmus terjedése, valamint a világnézeti értéksemlegesség és az állami szekularizmus eróziója között a közoktatási intézményekben.

4. A SAMUEL PATY ELLENI ISZLAMISTA MERÉNYLET HATÁSAI

Fentebb említettem, hogy Marlène Schiappa állampolgárságért felelős miniszter 2020 nyarán harcot hirdetett az szeparatizmus ellen. Bár az iskolai laicitás megerősítése szerepelt a francia kormány tervei között, a téma eleinte nem foglalt el központi helyet a tervezetről folytatott közéleti diskurzusban. Ez 2020. október 16-án változott meg, ezen a napon ugyanis Samuel Paty középiskolai tanárt egy csecsen származású iszlamista terrorista a nyílt utcán lefejezte, amiért az oktató korábban egy a szólásszabadságról tartott óráján Mohamed prófétáról mutatott karikatúrákat.²³ Emmanuel Macron kormánya eleinte a szeparatizmus elleni törvénytervezet szigorításával reagált,²⁴ ugyanakkor az iskolai laicitás kérdése 2021 elejére a kormányzati politikában önálló témává nőtte ki magát, amellyel a kabinet saját jogán, a szeparatizmus elleni törvénytervezet parlamenti vitájától függetlenül kezdett foglalkozni.

2021 februárjában Jean-Michel Blanquer közoktatásért felelős miniszter megbízta Obint, hogy folytasson le egy átfogó vizsgálatot arról, hogy hogyan folyik a laicitás tanítása a közoktatási

¹⁹ A teljes népesség körében ez az arány 25%.

²⁰ COUVELAIRE 2021.

²¹ SAKOUN 2020.

²² PETREAULT–CHERIGUI 2020.

²³ REUTERS 2020.

²⁴ Samuel Paty középiskolai tanárnak a nyílt utcán való lefejezése után kerültek bele a törvénytervezetbe az online gyűlölet visszaszorítását célzó passzusok. Eszerint 3 éves börtönbüntetéssel, valamint 45 000 euróig terjedő pénzbírsággal lenne sújtható az, aki úgy ad ki egy harmadik személy vagy családja magánéletére vonatkozó információt (pl.: lakhely), hogy tisztában van azzal, hogy ezt egy merénylet végrehajtására fogják felhasználni. – SAYFO–VERES 2021. 10.

intézményekben.²⁵ Áprilisban pedig Marlène Schiappa állampolgárságért felelős miniszter bejelentette, hogy a kormány több hónapos országos konzultációt indít a laicitásról. A kormányzati akció részeként a tudományos közösség széleskörű bevonásával munkacsoportokat hoztak létre, illetve kerekasztal beszélgetéseket szerveznek a szólásszabadságról, a fiatalság helyzetéről és oktatásáról, a társadalmi integrációról, valamint a nők helyzetéről. A konzultáció részeként továbbá június végéig több tízezer gimnazistával töltöttek ki online kérdőívet a laicitás kérdéséről. Schiappa miniszterasszony bejelentése szerint az országos konzultáció célja, hogy új eszközöket adjon a kormány kezébe a laicitás megerősítéséhez, valamint az erőszakos vallásterjesztés elleni harchoz. A baloldali pártok élesen kritizálták a konzultációt, a francia zöldek (*Europe Écologie Les Verts – EELV*) szerint a kormány akciója csak arra jó, hogy stigmatizálja az ország muszlim lakosságát.²⁶

A Samuel Paty elleni merénylet után, illetve a szeparatizmus elleni törvénytervezet parlamenti vitájában számos kritika érte a franciaországi laicitás állapotát vizsgáló tanácsadó testületet, az *Observatoire de la laïcité*. A bírálatok szerint az OdL, illetve a testületet 2013 és 2021 között elnökként vezető szocialista exminiszter, Jean-Louis Bianco túlságosan elnéző volt az iszlamizmussal szemben. Bianco elnöki megbízásának végén, 2021 áprilisában Schiappa miniszterasszony bejelentette az OdL felszámolását, amelynek a funkcióit júniustól egy tárcaközi bizottság fogja átvenni, amelynek az elnöke a mindenkori francia miniszterelnök lesz.²⁷ Az OdL felszámolása miatt is érték kritikák a francia kormányt, a bírálatok szerint azzal, hogy a független tanácsadótestület helyét egy tárcaközi bizottság fogja átvenni, a laicitás kérdését pártpolitikai vitává aljasítja le a kormányzó többség. A bírálatok szerint a kabinet a laicitás eróziójával riogatva próbálja erőszakosan kiterjeszteni a vallási semlegesség szféráját, teljesen figyelmen kívül hagyva az 1905. évi törvény eredeti szellemiségét. A több mint 100 éve elfogadott jogszabály ugyanis az állam és a közszolgáltatások értéksemlegességét írja elő, Macron kormánya ugyanakkor a kritikák szerint egy elnyomó „új laicitást” akar felépíteni, amely a lelkiismereti szabadságot figyelmen kívül hagyva az állampolgároktól is értéksemlegességet követelne meg közterületen, és a közszolgáltatások használatakor.²⁸

5. AZ ISKOLAI LAICITÁS MEGERŐSÍTÉSE

A még februárban megbízott Jean-Pierre Obin júniusban nyújtotta át jelentését a laicitás iskolai oktatásáról Jean-Michel Blanquer közoktatásért felelős miniszternek. A dokumentum megállapításai egybevágóak az OdL fentebb idézett, 2021 januárjában publikált felmérésének eredményeivel, amely szerint az iskolai laicitás oktatása jelentős kívánnivalót hagy maga után. Obin

²⁵ PÉTREAUULT 2021.

²⁶ LE MONDE 2021a.

²⁷ LE MONDE 2021b, LE POINT 2021a.

²⁸ MERCIER 2021, LE MONDE 2021c.

jelentése szerint az oktatók sok esetben nem is tudják pontosan definiálni a köztársaság értékeit, a laicitás megfelelő oktatása pedig hanyagságból, tudatlanságból vagy a muszlim vallású szülők reakciójától való félelemből háttérbe szorul. Obin szerint azonban nem is ez a legaggasztóbb, hanem a laicitáshoz való hozzáállás a tanárképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézményekben. Vizsgálata során ugyanis számos olyan oktatási anyaggal szembesült, amely a tanárok képzése során rendszerszintű rasszizmusra, és az iszlamofób Francia Köztársaságra hivatkozva bontja vissza a laicitással kapcsolatos hivatalos, törvényben rögzített elvrendszert. Tehát egyetemi képzésük során a tanárnak készülő hallgatókat sok esetben a posztkolonialista narratívához igazodva bízatták arra, hogy egy elnéző, az iszlám vallással kiegyező laicitást tegyenek magukévá.²⁹

Obin jelentését ezúttal nem számúzték egy fiók mélyére a döntéshozók, Jean-Michel Blanquer közoktatásért felelős miniszter nem sokkal a jelentés elkészülte után bejelentett egy 2021 őszen induló négyéves programot, amelynek célja a közoktatásban dolgozók (nem csak a tanárok) intenzív, központilag ellenőrzött laicitás képzése. Blanquer terveit szerint a minisztérium a felsőoktatási intézmények oktatói, valamint kutatóintézetek dolgozói közül fog 1000 főt toborozni, akik egy központilag irányított, intenzív laicitás tanfolyam után be fogják járni Franciaország minden iskoláját.³⁰ Blanquer ugyancsak az iskolai laicitás megerősödését várja a szeparatizmus elleni törvényjavaslattól. Utóbbi ugyanis többek között kötelezően előírná a „laicitási refens” pozíció létrehozását számos közintézményben, illetve minden közfeladatot ellátó személynek kötelezővé tenné egy laicitás tanfolyam elvégzését. A tervek szerint a törvényjavaslat e passzusainak a végrehajtását is az OdL-t váltó tárcaközi bizottság fogja ellenőrizni.³¹

6. ÖSSZEGZÉS

2020 őszen az iskolai laicitás kérdése két okból került a társadalmi figyelem középpontjába. Az egyik Jean-Pierre Obin volt közoktatási főfelügyelő *Hogyan hagytuk az iszlamizmust behatolni az iskoláinkba?* című könyve, a másik pedig Samuel Paty középiskolai tanár iszlamista indíttatású meggyilkolása volt. Utóbbi ugyanis a francia közvélemény számára is élesen exponálta, hogy Obin könyvének állításai többek szenzációhajhász anekdotáknál, és valóban rendszerszinten kimutatható az iszlamizmus terjedése, és az állami szekularizmus eróziója az iskolákban.

Emmanuel Macron kormánya eleinte a szeparatizmus elleni törvénytervezet szigorításával reagált, ugyanakkor az iskolai laicitás kérdése 2021 elejére a kormányzati politikában önálló témává nőtte ki magát, amellyel a kabinet saját jogán, a szeparatizmus elleni törvénytervezet parlamenti

²⁹ PÉTREULT 2021.

³⁰ MAILLOT 2021.

³¹ LE POINT 2021a.

vitájától függetlenül kezdett foglalkozni. Így 2021 februárjában Obin miniszteri megbízólevelet kapott, hogy folytasson le egy átfogó vizsgálatot a laicitásoktatás állapotáról a közoktatási intézményekben. Áprilisban pedig a kormány többhónapos országos konzultációt indított a laicitásról. Obin 2021 júniusában publikált, lesújtó jelentésének nyomán a közoktatásért felelős miniszter bejelentett egy 2021 őszén induló, négyéves programot, amelynek célja a közoktatásban dolgozók intenzív, központilag ellenőrzött laicitás-képzése. A kormány a szeparatizmus elleni törvényjavaslattól is az iskolai laicitás helyzetének javulását várja.

Vajon az (iskolai) laicitás ezek után lekerül a politikai viták napirendjéről? Véleményem szerint ez több okból is valószínűtlen. Az iszlám szeparatizmus, illetve az ellene való harcban pajzsként élénk tűnő laicitás élénken foglalkoztatja a francia közvéleményt; minden bizonnyal ez lesz a 2022 tavaszán tartandó francia elnökválasztás központi témája. A szeparatizmus elleni törvényjavaslat parlamenti elfogadása néhány héten belül meg fog történni, így Macronnak napirenden kell tartani a laicitás kérdését, hogyha továbbra is ő akar politikai tőkét kovácsolni a témából.

Utóbbira pedig minden körülmény adottnak látszik. Egyrészt nemcsak a közoktatási intézményekben van súlyos probléma a laicitással, hanem például a párizsi tömegközlekedési vállalatnak is kihívást jelent az iszlám szeparatizmus terjedése a dolgozók körében.³² Másrészt az áprilisban meghirdetett országos konzultáció a laicitásról még nem zárult le, eredményeit egyelőre nem összegezték. Harmadrészt a közvélemény-kutatások szerint a Macron pártját támogató választópolgárok 75%-a szívesen látná a laicitás törvényi szintű szigorítását, például a látványos vallási szimbólumok viselésének tilalmát a közszolgáltatásokat – mint a tömegközlekedés – használó polgárok számára.³³ Mindezek alapján elképzelhetőnek látszik, hogy az országos konzultáció eredményeinek publikálását a laicitás szigorítására vonatkozó jogszabálytervezetek követhetik 2021 őszén.

³² PÉTREAUULT 2020b.

³³ SIRAUD 2021.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- CEDELLE, Luc (2020): *Islamisme à l'école : retrouver le sens des proportions*. 2020.10.09. Forrás: https://www.lemonde.fr/idees/article/2020/10/09/islamisme-a-l-ecole-retrouver-le-sens-des-chiffres_6055349_3232.html (Megtekintve: 2021.07.13.)
- COUVELAIRE, Louise (2021): *Une conférence avec des intellectuels « de toutes les sensibilités » lancera les Etats généraux de la laïcité*. 2021.04.18. Forrás: https://www.lemonde.fr/societe/article/2021/04/18/une-conference-avec-des-intellectuels-de-toutes-les-sensibilites-lancera-les-etats-generaux-de-la-laicite_6077215_3224.html Louise Couvelaire (Megtekintve: 2021.07.13.)
- LE MONDE (2021a): *Le lancement des Etats généraux de la laïcité se fait sous le feu des critiques*. 2021.04.20. Forrás: https://www.lemonde.fr/societe/article/2021/04/20/les-etats-generaux-de-la-laicite-debutent-mardi_6077383_3224.html (Megtekintve: 2021.07.13.)
- LE MONDE (2021b): *Le premier ministre présidera le futur comité interministériel de la laïcité*. 2021.06.05. Forrás: https://www.lemonde.fr/societe/article/2021/06/05/le-premier-ministre-presidera-le-futur-comite-interministeriel-de-la-laicite_6082983_3224.html (Megtekintve: 2021.07.13.)
- LE MONDE (2021c): *« Les menaces sur l'Observatoire de la laïcité cachent mal une dangereuse récupération idéologique » : 119 universitaires protestent*. 2021.04.07. Forrás: https://www.lemonde.fr/idees/article/2021/04/07/les-menaces-sur-l-observatoire-de-la-laicite-cachent-mal-une-dangereuse-recuperation-ideologique-119-universitaires-protestent_6075787_3232.html (Megtekintve: 2021.07.13.)
- LE POINT (2020a): *Laïcité et islamisme : les révélations du livre de Jean-Pierre Obin*. 2020.08.26. Forrás: https://www.lepoint.fr/politique/laicite-et-islamisme-les-revelations-du-livre-de-jean-pierre-obin-26-08-2020-2389128_20.php (Megtekintve: 2021.07.13.)
- LE POINT (2020b): *Laïcité – Blanquer : « Lutter contre les influences étrangères*. 2020.08.27. Forrás: https://www.lepoint.fr/politique/laicite-blanquer-lutter-contre-les-influences-etrangeres-27-08-2020-2389166_20.php (Megtekintve: 2021.07.13.)
- LE POINT (2021a): *L'Observatoire de la laïcité remplacé par un "comité interministériel de la laïcité"*. 2021.06.04. Forrás: https://www.lepoint.fr/politique/l-observatoire-de-la-laicite-remplace-par-un-comite-interministeriel-de-la-laicite-04-06-2021-2429615_20.php#xtmc=laicite&xtnp=1&xtcr=1 (Megtekintve: 2021.07.13.)
- LOI DU 9 DÉCEMBRE (1905) *concernant la séparation des Eglises et de l'Etat*. Forrás: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000508749/> (Megtekintve: 2021.07.13.)

- MAILLOT, Hugues (2021): *Formation laïcité pour les enseignants : une initiative «absolument nécessaire»*. 2021.06.16. Forrás: <https://www.lefigaro.fr/actualite-france/formation-laicite-pour-les-enseignants-une-initiative-absolument-necessaire-20210616> (Megtekintve: 2021.07.13.)
- MERCIER, Charles (2021): « *Prendre le risque d'écouter ce que les jeunes ont à dire sur la laïcité* ». 2021.06.22. Forrás: https://www.lemonde.fr/idees/article/2021/06/22/charles-mercier-prendre-le-risque-d-ecouter-ce-que-les-jeunes-ont-a-dire-sur-la-laicite_6085135_3232.html (Megtekintve: 2021.07.13.)
- OBIN, Jean-Pierre (2020): *Comment on a laissé l'islamisme pénétrer l'école*. Hermann, Párizs.
- OdL (2021): *État des lieux de la laïcité en France. Étude d'opinion réalisée par Viaoice pour l'Observatoire de la laïcité*. Forrás: https://www.gouvernement.fr/sites/default/files/contenu/piece-jointe/2021/02/etat_des_lieux_de_la_laicite_en_france_viaoice_-_observatoire_de_la_laicite_2021.pdf (Megtekintve: 2021.07.13.)
- OdL (É. n.): *Qu'est-ce que la laïcité ?* Forrás: <https://www.gouvernement.fr/qu-est-ce-que-la-laicite> (Megtekintve: 2021.07.13.)
- PÉTREAU, Clément (2020a): *Laïcité : ce que l'école ne veut pas savoir*. 2020.08.26. Forrás: https://www.lepoint.fr/politique/laicite-ce-que-l-ecole-ne-veut-pas-savoir-26-08-2020-2389129_20.php (Megtekintve: 2021.07.13.)
- PÉTREAU, Clément (2020b): *Radicalisation dans l'État, le rapport qui fait peur*. 2020.08.19. Forrás: https://www.lepoint.fr/politique/radicalisation-dans-l-etat-le-rapport-qui-fait-peur-19-08-2020-2388218_20.php (Megtekintve: 2021.07.13.)
- PÉTREAU, Clément – CHERIGUI, Nadjet (2020) : *Islamisme à l'école, histoire d'un déni* 2020.10.28. Forrás: https://www.lepoint.fr/politique/islamisme-a-l-ecole-histoire-d-un-deni-28-10-2020-2398521_20.php (Megtekintve: 2021.07.13.)
- PÉTREAU, Clément (2021): *Un nouveau rapport Obin sur la laïcité à l'école*. 2021.06.14. Forrás: https://www.lepoint.fr/politique/un-nouveau-rapport-obin-sur-la-laicite-a-l-ecole-14-06-2021-2430956_20.php#xtmc=laicite&xtnp=1&xtr=2 (Megtekintve: 2021.07.13.)
- REUTERS (2020): *For a teacher in France, a civics class was followed by a gruesome death*. 2020.10.17. Forrás: <https://www.reuters.com/article/france-security-school-parents-idINKBN27201Z> (Megtekintve: 2021.07.13.)
- SAKOUN, Jean-Pierre (2020): *La laïcité, ferment de la paix civile et de la concorde républicaine*. 2020.11.06. Forrás: <https://www.lefigaro.fr/vox/societe/la-laicite-ferment-de-la-paix-civile-et-de-la-concorde-republicaine-20201106> (Megtekintve: 2021.07.13.)

SAYFO Omar – VERES Kristóf György (2021): Megvalósítható-e a köztársaság iszlámja? – Emmanuel Macron küzdelme az „iszlám szeparatizmus” ellen. *Horizont*, 2. (2021/4) 1–19.

SIRAUD, Mathilde (2021): *Luttes d'influence au sein du gouvernement sur la laïcité*. 2021.04.20.

Forrás: <https://www.lefigaro.fr/actualite-france/luttes-d-influence-au-sein-du-gouvernement-sur-la-laicite-20210420> (Megtekintve: 2021.07.13.)

SZAJBÉLY Katalin (2004): A vallási jelképek viseléséről szóló törvény Franciaországban In:

Jogelméleti szemle, 4. (2004/4.) Online is elérhető:

http://jesz.ajk.elte.hu/szajbely20.html#_ftnref24

THE ATLANTIC (2018): *A New Plan to Create an 'Islam of France'* 2018.03.29. Forrás:

<https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/03/islam-france-macron/556604/> (Megtekintve: 2021.07.13.)

HORIZONT

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

Szerkesztés és tördelés: Kóczán András Imre, Tóth Klaudia

Lektorálta: Marsai Viktor

Fotó: <https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/muslim-woman-hijab-holds-flag-france-1773552266>

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

Az elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik,
és nem tekinthetők a Migrációkutató Intézet álláspontjának.

© Veres Kristóf György, 2021

© Migrációkutató Intézet, 2021

ISSN 2677-1780